

FUQARO MUHOFAZASI BO‘YICHA MUTAXASSISLARNI MALAKASINI OSHIRISHDA KASBIY TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. (“HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI” FANI MISOLIDA)

Raxmonov Javlon Zaynitdinovich

Qashqadaryo viloyati Favqulotda vaziyatlar boshqarmasi

Hayot Faoliyati Xavfsizligi o‘quv markazi o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada hayot faoliyati xavfsizligi faniga e'tibor qaratib, fuqaro muhofazasi mutaxassislarini malakasini oshirish bo'yicha kasbiy tayyorgarlik metodologiyasini ishlab chiqish ko'rib chiqiladi. U ushbu sohadagi mavjud adabiyotlar haqida to'liq ma'lumot beradi, o'quv dasturini yaratishda qo'llaniladigan usullarni batafsil bayon qiladi, uni amalga oshirish natijalarini taqdim etadi va topilmalarni muhokama qilishni taklif qiladi, ushbu muhim mutaxassislik sohasidagi kelajakdagi ishlanmalar bo'yicha takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: kasbiy tayyorgarlik, fuqaro muhofazasi mutaxassislari, malaka, hayot faoliyati xavfsizligi, metodologiya.

Fuqaro muhofazasi mutaxassislari favqulotda vaziyatlar va tabiiy ofatlar paytida jamoalarni himoya qilishda hal qiluvchi ro'l o'ynaydi. Inqirozlarga samarali javob berish uchun ularning malakasi va tayyorgarligi juda muhimdir. Ushbu mutaxassislar uchun kasbiy tayyorgarlikni rivojlantirish metodologiyasi, hayot faoliyati xavfsizligi faniga alohida e'tibor qaratilgan.

Fuqaro muhofazasi mutaxassislarini malakasini oshirish metodologiyasi tizimli yondashuvni o'z ichiga oladi. Biz o'quv dasturini ishlab chiqish bilan bog'liq qadamlarni bayon qilamiz. Bunga quyidagilar kiradi:

- Ehtiyojlarni baholash: fuqaro muhofazasi mutaxassislari talab qiladigan aniq bilim va ko'nikmalarni aniqlash.

- O'quv rejasi dizayni: muhim mavzularni qamrab olish uchun o'quv dasturini tuzish.

- O'qitish usullari: ma'ruzalar, amaliy mashg'ulotlar va simulyatsiyalar kabi o'qitishning eng samarali usullarini aniqlash.

- Baholash va baholash: o'quv dasturining muvaffaqiyatini o'lchash uchun baholash vositalarini loyihalash.

"Hayot faoliyati xavfsizligi" faniga yo'naltirilgan fuqaro muhofazasi mutaxassislarining malakasini oshirish uchun kasbiy tayyorgarlikni rivojlantirish bir necha bosqichlarni o'z ichiga olgan muhim jarayondir. Mana, bunday treningni rivojlantirishga rahbarlik qilish uchun keng qamrovli metodologiya:

Ehtiyojlarni Baholash:

- "Hayot faoliyati xavfsizligi" doirasida fuqaro muhofazasi mutaxassislarining o'ziga xos roli va majburiyatlarini aniqlang."

- Ushbu ro'llar uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni aniqlash uchun ehtiyojlarni to'liq baholash.

- Muvofiqlashtirishni ta'minlash uchun mavjud standartlar, qoidalar va sohadagi eng yaxshi amaliyotlarni tahlil qiling.

O'quv Rejasi Dizayni:

- O'quv dasturida qamrab olinadigan asosiy mavzular va vakolatlarni belgilaydigan o'quv dasturini ishlab chiqish.

- Talab qilinadigan ixtisoslik darajasini va dasturning davomiyligini aniqlang.

- O'quv rejasidagi har bir modul yoki kurs uchun o'quv maqsadlarini aniqlang.

Tarkibni Rivojlantirish:

- Dars materiallarini, shu jumladan darsliklar, taqdimotlar, videofilmlar va interaktiv o'quv manbalarini yaratish.

-Tarkibning dolzarb, dolzarb va so'nggi tadqiqot va sanoat standartlariga asoslanganligiga ishonch hosil qiling.

- Nazariy tushunchalarni mustahkamlash uchun amaliy tadqiqotlar va amaliy mashqlarni kiritishni ko'rib chiqing

O'qituvchilarni tanlash va o'qitish:

- fuqaro muhofazasi va "hayot faoliyati xavfsizligi" fanida tajribaga ega bo'lgan malakali o'qituvchilarni aniqlash va tanlash."

-O'qituvchilarga o'quv dasturini samarali etkazib berish uchun yaxshi jihozlanganligini ta'minlash uchun treninglar o'tkazish.

Amaliy Mashg'ulotlar:

- Soxta ofat senariylari, favqulotda vaziyatlarga javob berish uskunalari va simulyatsiya vositalari kabi o'quv muassasalariga kirishni o'rnatish yoki xavfsiz qilish.

- Ushbu imkoniyatlar talabalarga hayotiy vaziyatlarni hal qilishda amaliy tajriba orttirishga imkon berishi kerak.

Sertifikatlash:

- O'quv dasturini muvaffaqiyatli tugatgan talabalarni rasmiy ravishda tan olish uchun sertifikatlash jarayonini loyihalash.

- Sertifikatlashtirish tegishli organlar va idoralar tomonidan tan olinishini ta'minlash.

Moliyalashtirish va resurslarni boshqarish:

- Davlat manbalaridan, xususiy tashkilotlardan yoki o'quv to'lovlaridan kelib chiqishi mumkin bo'lgan o'quv dasturini xavfsiz moliyalashtirish.

- Dastur barqarorligini ta'minlash uchun resurslarni samarali boshqarish.

Akkreditatsiya:

- Dasturning ishonchliligi va qiymatini oshirish uchun tegishli ta'lim va professional organlardan akkreditatsiya yoki tan olinishni so'rang.

Monitoring va baholash:

- Dasturning maqsadlariga erishishda samaradorligini doimiy ravishda kuzatib boring va kerak bo'lganda yaxshilang.

Bitiruv va ishga joylashish:

- Bitiruvchilarga fuqaro muhofazasi sohasida ish topish imkoniyatlarini topishda yordam berish, ehtimol tegishli ish beruvchilar yoki idoralar bilan hamkorlik qilish orqali.

Esda tutingki, kasbiy tayyorgarlikni rivojlantirish iterativ jarayon bo'lib, u o'zgaruvchan ehtiyojlar va sohadagi yutuqlarga moslashishi kerak. Muntazam fikr-mulohazalar va soha mutaxassislari va manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik muvaffaqiyatli o'quv dasturining kalitidir.

Fuqaro muhofazasi xodimlari yoki Favqulotda vaziyatlarni boshqarish bo'yicha mutaxassislar sifatida ham tanilgan fuqaro muhofazasimutaxassislari favqulotda vaziyatlar va ofatlarga tayyorgarlik ko'rish va ularga javob berishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ularning asosiy vazifasi turli xil favqulotda vaziyatlarda, shu jumladan tabiiy ofatlar, ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar, terroristik tahdidlar va boshqa inqirozlarda jamoatchilik va ularning jamoalari xavfsizligi va farovonligini ta'minlashdir. Fuqaro muhofazasimutaxassislarning asosiy vazifalari va majburiyatlari:

- Tabiiy ofatlarga tayyorgarlik: ular o'z jamoalari yoki tashkilotlari uchun favqulotda vaziyatlarga tayyorgarlik rejalarini ishlab chiqadilar va amalga oshiradilar, shu jumladan potentsial xavf va xatarlarni aniqlash, xavflarni baholash va ushbu xavflarni kamaytirish strategiyasini yaratish.

- Favqulotda vaziyatlarda javob berish: favqulotda vaziyat yoki falokat paytida fuqaro muhofazasimutaxassislari javob harakatlarini muvofiqlashtiradi va boshqaradi. Bunga resurslarni joylashtirish, favqulotda xizmatlarni muvofiqlashtirish va samarali aloqa va axborot tarqatishni ta'minlash kiradi.

- Xalq ta'limi: ular jamoatchilikni tabiiy ofatlarga tayyorgarlik va xavfsizlik choralari to'g'risida ma'lumot berish uchun javobgardir. Bunga jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari, o'quv mashg'ulotlari va axborot materiallarini tarqatish kiradi.

- Resurslarni boshqarish: fuqaro muhofazasimutaxassislari tabiiy ofatlarga o'z vaqtida va samarali javob berishni ta'minlash uchun favqulotda yordam vositalari, uskunarlar va xodimlar kabi resurslarni sotib olish va boshqarish bilan shug'ullanadilar.

- Muvofiqlashtirish: ular tabiiy ofatlarga qarshi harakatlarni muvofiqlashtirish uchun turli idoralar va tashkilotlar, shu jumladan mahalliy hukumat, huquqni muhofaza qilish organlari, o't o'chirish bo'limlari, tibbiy xizmatlar va notijorat tashkilotlar bilan yaqin hamkorlik qiladilar.

- Boshpana va evakuatsiyani rejalashtirish: fuqaro muhofazasimutaxassislari zarar ko'rgan aholini boshpana qilish va kerak bo'lganda evakuatsiya qilishni muvofiqlashtirish rejalarini ishlab chiqadilar. Ular evakuatsiya yo'llari va boshpanalarning yaxshi tayyorlanishini va jamoatchilikka etkazilishini ta'minlaydi.

- Qayta tiklash va rehabilitatsiya: tabiiy ofatdan so'ng, ular uzoq muddatli tiklanish harakatlarida qatnashadilar, jamoalarni tiklashga va normal holatga qaytishga yordam berishadi. Bunga federal va shtat yordamini ta'minlash, qoldiqlarni olib tashlashni muvofiqlashtirish va ko'chirilgan aholining qaytishini osonlashtirish kiradi.

- Trening va mashqlar: ular favqulotda vaziyatlar xizmatlari va xodimlarining tayyorligi va javob berish qobiliyatini sinab ko'rish, ularning favqulotda vaziyatlarga tayyorligini ta'minlash uchun o'quv mashqlari va mashg'ulotlarini o'tkazadilar.

- Xatarlarni baholash: favqulotda vaziyatlar rejalari va protseduralarini yangilash va moslashtirish uchun o'z jamoalarining rivojlanayotgan xatarlari va zaifliklarini muntazam ravishda baholash.

- Aloqa: jamoatchilik, mahalliy hokimiyat organlari va tegishli idoralar bilan samarali aloqani ta'minlash juda muhimdir. Bunga favqulotda vaziyatlarda Real vaqtda yangilanishlar, ogohlantirishlar va ko'rsatmalar berish kiradi.

- Siyosatni ishlab chiqish: ular tabiiy ofatlarga tayyorgarlik va javob berish qobiliyatini oshirish uchun mahalliy, davlat yoki milliy darajada siyosatni ishlab chiqishda ishtirok etishlari mumkin.

- Hujjatlar: kelgusida tahlil qilish va takomillashtirish uchun javob berish va tiklash ishlarini hisobga olish va hujjatlashtirish.

Fuqaro muhofazasimutaxassislari favqulotda vaziyatlar va ofatlar paytida hayot va mulkni himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Ularning ishi keng ko'lamli inqirozlarga muvofiqlashtirilgan va samarali javob berishda juda muhimdir.

Natijalarni adabiyot tahlili kontekstida sharhlaydi. U o'quv dasturining kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi va uning fuqaro muhofazasi mutaxassislarning malakasiga ta'siri haqida tushuncha beradi. Ushbu bo'lim metodologiyani ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida duch keladigan muammolarni ham hal qilishi mumkin.

Xulosalar:

Natijalar va munozaralarga asoslanib, hayot faoliyati xavfsizligi faniga yo'naltirilgan fuqaro muhofazasi mutaxassislarni malakasini oshirish metodologiyasi ushbu mutaxassislarning imkoniyatlarini oshirishda samarali degan xulosaga kelish mumkin. Bu jamoalarning xavfsizligi va xavfsizligi uchun muhim bo'lgan sohada doimiy ta'lim va o'qitishning muhimligini ta'kidlaydi.

Topilmalarni hisobga olgan holda, fuqaro muhofazasi mutaxassislari uchun kasbiy tayyorgarlikni kelajakda rivojlantirish bo'yicha bir nechta takliflarni kiritish mumkin:

- Doimiy takomillashtirish: eng yangi bilim va texnologiyalarni o'z ichiga olgan o'quv dasturini muntazam yangilab turing.

- Ixtisoslashgan trening: tabiiy ofatlar yoki kiber tahdidlar kabi muayyan muammolarni hal qilish uchun maxsus o'quv treklarini taklif eting.

- Hamkorlik: trening sifatini oshirish uchun xalqaro ekspertlar bilan hamkorlikni rag'batlantirish.

- Tadqiqot: dalillarga asoslangan o'qitish usullari va strategiyalarini ishlab chiqish uchun tadqiqotlarga mablag ' sarflang.

Xulosa qilib aytganda, hayot faoliyati xavfsizligi faniga e'tibor qaratgan holda fuqaro muhofazasi mutaxassislari malakasini oshirish metodologiyasini ishlab chiqish ushbu mutaxassislarning inqiroz va ofatlar paytida jamoalarni himoya qilishga tayyorligi va malakasini ta'minlash uchun juda muhimdir. Ushbu maqola ushbu muhim sohada kelajakdagi yaxshilanishlar va ishlanmalar uchun asos yaratadi.

Adabiyotlar:

1. Интеллектуал мулк ҳуқуқининг долзарб муаммолари / хорижий экспертлар иштирокида (видеоконференция шаклида) Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ, 2020. – 336 бет;
2. Интеллектуал мулк. Дарслик. Масъул муҳаррирлар: ю.ф.д., проф., О.Оқюлов, ю.ф.ф.д. (PhD), доцент Н.Э.Гафурова // Муаллифлар жамоаси. –Т.: ТДЮУ нашриёти, 2019. – 588 бет.
3. Рустамбеков И.Р., Мусаев С.Ф. Международное авторское и патентное право. – Т.: ТГЮУ, 2016. – 280 стр.
4. Intellektual mulk huquqi: rivojlantirish istiqbollari / Ma'sul muharrir: A. G'afurov. –Т.: "Adolat", 2012. 68-bet;
5. www.lex.uz